

IMPLICAȚII ALE PRIVATIZĂRII ASUPRA CALITĂȚII VIETII

GHEORGHE BARBU

The development of private property, as a process through which the market economy is achieved, has opposite effects upon the quality of life: on the one hand it stimulates the personal concern for developing activities with a maximum efficiency and it guarantees a large variety of goods and services; but on the other hand, as a result of competition and of the specific economic laws, it generates significant differences between the living conditions of various social groups. The opposite consequences take various forms, among which an exacerbated individualism can be noticed on the moral plane.

Dintre schimbările care au avut, au și vor avea loc în țara noastră după zilele fierbinți ale lui Decembrie 1989, cea care se anunță a avea consecințe însemnate, s-ar putea spune fundamentale, este așa-zisa privatizare, respectiv revenirea, pe ansamblu sau în multe din sferele activității umane, la forma de proprietate particulară (privată), individuală și colectivă, asupra mijloacelor de producție. Ca urmare a faptului că proprietatea se manifestă prin dreptul de posesiune, dreptul de folosire, dreptul de dispoziție și dreptul de uzufruct, revenirea la proprietatea particulară creează oamenilor o situație diferită de cea întâlnită în condițiile formelor de proprietate socială (socialistă).

Modificând raporturile dintre oameni în procesul de producție și în afara acestuia, privatizarea acționează profund, direct și indirect și pe multiple planuri **asupra modului cum trăiesc, cum gândesc, cum acționează și cum se manifestă oamenii**. În același timp, trebuie arătat că **acțiunea sa este contradictorie** nu numai în cazul consecințelor sociale și morale, dar și atunci când este vorba de efectele economice, care pot fi considerate ca fiind cele care au făcut-o să fie privită, de exponenții mai multor partide politice din țara noastră (printr-o raportare la situația din țările occidentale), ca singura soluție a scoaterii din impas a economiei românești.

1. Contribuții ale privatizării la creșterea ofertei de mărfuri și servicii

În legătură cu rolul ce i se atribuie privatizării în ceea ce privește impulsivitatea dezvoltării economiei naționale sînt, desigur, motive suficiente, ținînd seama și de experiența țărilor cu economie avansată, să

se arate că în industrie și în celelalte ramuri neagricole, datorită creșterii capitalului și deschiderii largi a porților către tehnica și tehnologia modernă, dar mai ales datorită **funcționării mecanismului concurenței**, se vor crea condiții atât pentru creșterea volumului și diversificarea mărfurilor și serviciilor destinate satisfacerii cererii populației, cât și pentru ridicarea calității acestora. Concurența constituie pentru economia de piață forța dură, asanatoare, fără nici o posibilitate de eschivare (nici măcar pentru un timp scurt), care împinge deținătorul de mijloace de producție să acționeze operativ în sensul producerii de mărfuri și efectuării de servicii care să satisfacă variatele cerințe individuale și sociale de consum și exigențele în continuă creștere ale populației. Cererea reală, cu exigențele ce-i sînt caracteristice, cu gusturile și preferințele ce-i particularizează structurile, reprezintă ghidul permanent de orientare a activității proprietarilor de mijloace de producție.

„Decooperativizarea” agriculturii, respectiv revenirea întregului pămînt și a animalelor (din cooperative) în proprietatea privată a țăranului individual, ar determina creșterea interesului acestuia pentru mărirea producției agricole și prin aceea că ar asigura legătura directă a producătorului cu mijloacele de producție, i-ar crea condiții pentru manifestarea libertății de acțiune (libertate guvernată, desigur, de legile pieței), i-ar mări dorința de a-și menține și îmbunătăți situația economică proprie și pentru a crea o stare materială mai bună copiilor săi; dorința de a fi în fruntea satului ar fi, de asemenea, un suport moral al spiritului de emulație între săteni.

Exploatarea individuală a pămîntului, pe suprafețe mici, ridică însă obstacole mari în calea dezvoltării unei agriculturi moderne, intensive și deci a creării de premise pentru producții agricole superioare și diversificate *). Această formă de exploatare nu permite, în general, utilizarea tehnicii avansate pentru efectuarea lucrărilor agricole și limitează aplicarea celor mai noi descoperiri din domeniile științelor agricole; totodată, din cauza multiplelor probleme pe care trebuie să le rezolve, țăranii individuali — dacă nu în totalitate, în cea mai mare parte — nu reușesc să-și asigure o pregătire agrotehnică și zootehnică la nivelul cerințelor agriculturii avansate și, bineînțeles, nu toți sînt în măsură să angajeze specialiști. Totodată, individual, nu pot adopta, decît cu greu, soluții de irigare sau de drenare a unor suprafețe de teren. De aici, concluzia care se impune este aceea că posibilitățile cele mai mari pentru rezultate bune și pentru creșterea și diversificarea ofertei de produse agricole sînt întrunite de acele forme de exploatare care-i asociază pe țărani.

În țara noastră, în prezent și în continuare, mărirea cantității de mărfuri și servicii de consum personal, diversificarea gamei acestora și ridicarea calității lor reprezintă probleme esențiale, a căror rezolvare va permite populației să beneficieze de condiții de trai pe măsura standardului actual de civilizație și de o calitate a vieții corespunzătoare acestui

*) Nu este greu de dedus că fiecare țăran, în cultivarea suprafeței de pămînt arabil de care dispune, va ține seama în primul rînd și în principal de nevoile sale de bază; or, la acest aspect, nu există deosebiri cît de cît însemnate între gospodăriile țărănești individuale.

sfișit de mileniu. În asemenea condiții, însăși manifestarea fenomenului inflaționist, cu consecința sa, creșterea prețurilor, este atenuată dacă nu chiar anulată. Lipsa acută, caracteristică mai ales anilor '80, de mărfuri și de servicii destinate satisfacerii cererii populației, calitatea scăzută a majorității acestora (în trecut, preocuparea principală pe această linie fiind concentrată asupra a ceea ce era destinat exportului) nu au permis nici măcar asigurarea de condiții de trai decente pentru marea majoritate a populației țării și au afectat personalitatea umană pe multiple planuri. Ca urmare, despre calitatea vieții, ca un fapt real în țara noastră, n-au fost motive să se vorbească sau să se scrie în sens pozitiv.

Una din cele mai grave consecințe, cu efecte de lungă durată, pentru viața mai multor generații, este aceea a afectării fondului biologic al ființei umane, a rezistenței organismului și în ultimă instanță a sănătății populației. Aceasta a decurs, în primul rînd, din lipsa totală a unor produse alimentare, din insuficiența altora și din folosirea de înlocuitori cu efecte nocive pentru sănătate. Alimentația unilaterală, folosirea de „alimente“ numai pentru astîmpărarea foamei au făcut parte din condițiile de viață ale majorității familiilor din România.

Oferta insuficientă de bunuri de consum și de servicii a acționat în sens negativ asupra nivelului de trai al populației și sub alte forme. Astfel, multor oameni le-a redus sau chiar le-a anulat acel timp liber din cursul zilei sau al săptămîinii care este destinat **practicării unor îndeltniciri plăcute, odihnei, recreării, îmbogățirii pe plan spiritual**; aceasta s-a datorat căutării mărfurilor și serviciilor necesare și așteptărilor la cozi. Totodată, „lupta“ pentru aprovizionare cu diverse produse alimentare și nealimentare necesare familiei a constituit pentru mulți o cauză de accentuare a oboselii, fie datorită consumului nervos provocat de incertitudine și de așteptare, fie ca urmare a reducerii, cu un număr de ore, a programului normal de dormit (pentru a prinde un loc mai în față la coadă); țărănimea, altă dată cu disponibilități însemnate de produse agricole pentru vînzare, a devenit unul din cumpărătorii de pîine, carne și alte produse agricole de la oraș.

Insuficiența de produse și de servicii a dus, de asemenea, la **deteriorarea relațiilor umane** prin manifestarea lipsei de amabilitate din partea unui număr mare din personalul ocupat în rețeaua comercială și de prestații (inclusiv turistice), a servirii preferențiale, a preocupării unora din cumpărători de a-și asigura cantități mari de provizii în detrimentul altora, a jignirilor reciproce între cumpărători, a practicării pe scară largă a „cadourilor“ de produse greu de procurat (în învățămînt, în spitale și la policlinici, în relațiile cu unii funcționari publici etc.), a șperțului și a bișniței; „cadourile“, șperțul și bișnița, pe lîngă că înseamnă o dehumanizare a „beneficiarilor“, constituie o cale de vămuire a veniturilor populației, de diminuare a puterii de cumpărare a acestor venituri.

Prin privatizare (fără a neglija posibilitățile altor forme de proprietate pentru creșterea și diversificarea producției) se creează premise ca asemenea fenomene să-și reducă mult proporțiile, iar unele să dispară complet. Cînd pe piață se vor găsi produse variate și din abundență, prezentate de ofertanți diferiți, aprovizionarea fără așteptare și cozi, precum și alegerea de produse după preferință vor deveni o realitate permanentă

și nu accidentală. Într-un asemenea context se pot întrevădea modificarea, în sens pozitiv, a structurii grupelor de produse agroalimentare ce vor intra în consumul populației și satisfacerea, într-un grad ridicat, a gusturilor la toate celelalte bunuri de consum personal. Totodată, între cumpărător și vânzător vor interveni, în mod cert, raporturi noi, de amabilitate, cel din urmă fiind direct interesat, ca urmare a concurenței, să-și atragă clientela și nu să scape de ea, așa cum s-a observat și se observă, în mod frecvent, în cazul unităților comerciale de stat și chiar ale cooperativei. De asemenea, desfășurarea activității comerciale și de prestații de către unități particulare, mai ales când proprietarul este și cel care realizează actul de vânzare a mărfii sau efectuează prestația, nu mai oferă teren pentru practicarea șperțului.

2. Discrepanțele economice mari dintre oameni — fenomen inevitabil al societății bazate pe proprietatea privată

Privite în perspectivă, urmările economice ale proprietății private asupra calității vieții vor îngloba și consecințe negative puternice ce se vor manifesta prin și pe baza diferențierii din ce în ce mai accentuate a veniturilor populației. În acest sens vor acționa, în primul rînd, poziția de proprietar sau de neposesor de capital, mărimea proprietății, statutul profesional, numărul de zile lucrate în cursul anului ș.a. În ceea ce privește mărimea proprietății, aceasta este supusă modificărilor atît datorită interesului și posibilităților diferite ale proprietarilor de a-și mări patrimoniul, cît și ca rezultat al mersului afacerilor, ceea ce poate să ducă la fuziuni, la „înghițiri“ de întreprinderi sau la faliment.

În ceea ce privește țărănimea, unele din consecințele negative ale privatizării pămîntului (deținut, în prezent, de cooperativele agricole de producție) s-ar manifesta încă din faza inițială. Astfel, după cum știu cei care au lucrat și lucrează în agricultură, nu toate suprafețele de teren arabil din raza unui sat sau a unei comune, și cu atît mai mult nu toată suprafața arabilă a țării se caracterizează prin același grad de fertilitate naturală. Deci, prin reprivatizare, țăranii ar primi loturi diferențiate sub aspectul fertilității și, în consecință, rezultatele muncii ar fi sortite, din capul locului, să fie inegale. Chiar și cantitatea anuală de precipitații și repartizarea acestora de-a lungul anului diferă. Totodată, nu trebuie uitat că familiile țărănești sînt diferite ca mărime și chiar dacă actualele familii ar primi un număr de hectare proporțional cu numărul membrilor lor, ulterior s-ar produce o diferențiere chiar la nivelul fiecărei comune și mai ales la nivelul întregii țări.

La cele de mai sus este necesar să se adauge și un aspect legat de asigurarea condițiilor de trai pentru țăranii care ating vîrste înaintate și nu mai pot munci. În țara noastră (și nu numai la noi) n-au fost legiferate, pînă nu demult, pensii pentru țăranii cu gospodărie individuală (iar după ce au fost legiferate, acestea au fost derizorii) punîndu-i pe aceștia într-o situație de nesiguranță la bătrînețe sau în caz de invaliditate. Revenirea țărănimii la forma de proprietate privată reactualizează această problemă și îngrijorează pe bătrînii satelor și nu numai pe aceștia.

Polarizarea societății în bogați și săraci este un fenomen organic al societăților bazate pe proprietatea privată și, bineînțeles, între grupurile situate la antipodi există un evantai larg de alte grupuri care se încadrează fie în categoria familiilor cu bunăstare, fie în cea a celor cu posibilități modeste și reduse. De aici rezultă și accesul diferențiat la diversele mărfuri și servicii existente pe piață; în timp ce unii (cît de mulți vor fi aceștia este greu de apreciat) vor avea parte de opulență, alții — în număr mare — vor trebui să se mulțumească cu un nivel de trai decent și chiar mizer, în condițiile în care este posibil ca piața să etaleze un belșug și o diversitate de mărfuri și servicii; produsele, ca și serviciile, care răspund unor gusturi „rafinat” vor fi, fără îndoială, greu accesibile sau inaccesibile multora din membrii societății, dar o asemenea situație nu poate fi considerată ca inedită și anormală.

3. Aspecte contradictorii în alte sfere ale vieții oamenilor

Efecte contradictorii ale privatizării asupra calității vieții au loc și pe alte planuri. Astfel, stabilind o relație strînsă între veniturile personale (respectiv cele familiale) și rezultatele muncii fiecăruia, proprietatea privată (în mod deosebit cea individuală) **mobilizează**, într-un grad ridicat fără nici un efort de a „convince” — **capacitatea de muncă și gîndire a persoanelor ocupate**; în cazul întreprinderilor ce aparțin patronilor, cei mai mulți salariați (dar nu toți) acționează cu răspundere nu atît pentru că ar fi atașați de patron, cît mai ales ca efect al deprinderii unui stil de muncă autoexigent, al preocupării pentru a-și menține și dezvolta prestigiul personal sau al temerii de a nu i se desface contractul de muncă.

Indiferent care dintre aceste motive predomină, pentru societate (în ansamblul său) efectul este pozitiv; pe piață sînt prezentate multe mărfuri.

Paralel există, și este considerat ca un fenomen normal, **șomajul**, adică forță de muncă neocupată, fără muncă, ceea ce înseamnă, pe lîngă inutilizarea unei părți din potențialul uman, condiții de trai subnormale *) pentru un număr de membri ai societății (salariații deveniți șomeri și familiile acestora) și stări sufletești generatoare de nesiguranță, de apatie, de deznădejde etc. Desigur, așa cum a rezultat din date și informații apărute recent în presă, nici țările din Europa de Est n-au fost scutite de un asemenea fenomen, deși aici a fost predominantă proprietatea socială (socialistă); în aceste țări, situația de fapt a fost mascată, pe de o parte, de legiferarea dreptului și a obligației tuturor cetățenilor apți de muncă de a desfășura o activitate utilă și, pe de altă parte, de neacordarea dreptului de șomaj (probabil pe motiv că era legiferată obligația de a munci).

În legătură cu șomajul, ca și cu inegalitățile generate de proprietatea privată pe planul condițiilor de viață și al calității vieții, circulă opinii potrivit cărora cauza principală a situației de neînvidiat a multora din

*) Ajutorul de șomaj (acordat celor care întrunesc anumite condiții) nu poate să satisfacă decît o parte din nevoile celor în cauză.

membrii societății ar constitui-o fie incompetența, fie comoditatea, fie lipsa de spirit întreprinzător sau toate acestea laolaltă. Aceste păreri conțin mult adevăr, dar nu trebuie uitat că într-o societate în care individualismul este exacerbat (fenomen specific societăților bazate pe proprietatea privată) șansele cele mai mari de a avea o situație materială bună și foarte bună și o poziție socială favorizantă nu le au, în general, oamenii competenți și harnici, ci cei întreprinzători, și, nu de puține ori, cei cu tupeu și mai ales cei lipsiți de scrupule.

În ceea ce privește asistența medicală, capitol esențial al condițiilor de viață ale oamenilor, prin privatizare, adică **prin înființarea de spitale și mai ales de cabinete particulare**, calitatea consultațiilor și a îngrijirii medicale va crește mult deoarece personalul medical și mai ales medicii vor manifesta interes sporit pentru a-și crea faimă. Deoarece de serviciile unor asemenea unități se va putea beneficia numai pe baza achitării unor tarife, înseamnă că folosirea acestora va depinde de disponibilitățile financiare ale fiecărei persoane (familii); de aici decurge și apariția de dificultăți în calea accesului unor categorii de oameni la serviciile respective, mai ales când acestea sînt efectuate de celebrități în lumea medicală (care, în general, practică și tarifele cele mai ridicate).

Este previzibil ca privatizarea vieții economice să aibă ecou nedorit de populație și pe planul **altor gratuități și înlesniri sociale**. În condițiile în care se va reduce numărul întreprinderilor de stat, este posibil să scadă și intrările de fonduri financiare de la aceste întreprinderi la bugetul de stat, reducîndu-se astfel posibilitatea statului de a finanța unele cheltuieli în domeniul învățămîntului, culturii, asistenței medicale etc., de a asigura unele gratuități și facilități de care, în prezent, beneficiază o parte importantă din populația țării; între altele sînt vulnerabile gratuitatea manualelor școlare în învățămîntul elementar și mediu, neperceperea de taxe în învățămîntul superior ș.a. În acest context, este de luat, de asemenea, în considerare diminuarea resurselor financiare pe care le poate alocă statul pentru construirea de locuințe.

Făcînd legătura între proprietatea privată și **fenomenul poluării**, care poate afecta considerabil viața în țara noastră, pe continent și pe întreaga planetă, este de arătat că această formă de proprietate se dovedește a avea o sensibilitate redusă la un asemenea fenomen. Concentrarea atenției din partea proprietarilor particulari asupra obținerii de avantaje economice imediate și cît mai mari conduce la diminuarea preocupărilor pentru adoptarea de soluții antipoluante. Mai mult, în cazul întreprinderilor mici și al gospodăriilor individuale, cheltuielile pentru măsuri împotriva poluării sînt greu de suportat deci și de acceptat de acestea (de altfel, însăși contribuția lor la poluare este redusă).

În asemenea condiții, pentru a se contracara consecințele slabei preocupări a întreprinderilor particulare în privința reducerii sau eliminării surselor de poluare, se impune intervenția promptă a puterii publice, a statului. În scopul rezolvării problemelor ce apar pe linia poluării, puterea publică poate și trebuie să recurgă la o serie de instrumente, între care: legiferarea de norme riguroase privind emanațiile de noxe în aer, apă, pe pămînt, aplicarea riguroasă de amenzi pentru nerespectarea acestor norme, perceperea de impozite mai mari de la întreprinderile cu

emanații nocive pentru a fi întreprinse — la nivelul țării — măsuri de evitare sau de eliminare a efectelor ce decurg din acțiunea unor factori incontrollabili sau greu de stăpinit ș.a.

Avînd în vedere marile probleme pe care le ridică resursele naturale de orice fel în calea dezvoltării economice și deci în crearea de premise pentru ridicarea nivelului de trai al generațiilor viitoare, statul va avea, de asemenea, sarcini mari pe linia adoptării de măsuri care să asigure exploatarea rațională, fără excese, a acestor resurse de către firmele particulare, cărora le este caracteristică, în general (mai ales cînd este vorba de capitalul străin), preocuparea pentru efecte economice cît mai ridicate, imediate. În acest sens, o deosebită grijă va trebui să se manifeste în cazul exploatării resurselor energetice și mai ales al fondului forestier.

Între aspectele care merită să-și găsească locul într-un articol ca cel de față, care abordează implicațiile privatizării asupra calității vieții se înscrie și cel referitor la consecințele de ordin moral ale unui asemenea proces. Diferențele existente între exploatarea care se bazează pe munca proprietarului (și a membrilor familiei sale) și cele care folosesc forța de muncă salariată se reflectă și în starea de spirit a oamenilor, în trăirile lor sufletești. Dacă în cazul primelor, ca urmare a faptului că agentul uman de acțiune este una și aceeași persoană cu proprietarul, există o motivație autentică și tonică ce se manifestă prin tragere de inimă pentru tot ceea ce face în unitatea lui, în celelalte, cei care lucrează, dar nu sînt proprietari, nu dispun, în general, de un asemenea îmbold lăuntric pentru muncă; efortul depus este mai mult rezultatul înțelegerii faptului că pentru a-și asigura, pentru ei și pentru familiile lor, cele necesare traiului trebuie să muncească și să reziste în întreprinderile în care sînt angajați.

Pe plan social, autonomizarea activității pînă la contrapunerea ce decurge din atitudinea pe care o au proprietarii între ei, ca urmare a concurenței, generează **sentimente egoiste**, de ignorare și chiar de încălcare a intereselor altora. Pe un asemenea fond proliferază și ambiții personale mari (multe dintre ele benefice nu numai pentru persoanele respective dar și pentru societate) care au și șansa de a fi atinse, în unele situații cu prețul a mari sacrificii.

*
* *
*

Cele de mai sus reprezintă o proiecție, desigur incompletă, a consecințelor pozitive și negative pe care le are privatizarea pe plan economic, social și moral și la care trebuie să ne așteptăm noi și generațiile viitoare în condițiile continuării și generalizării procesului care deja a început (prin aplicarea Decretului-Lege nr. 54/1990 privind organizarea de activități economice pe baza liberei inițiative).

Evidențierea clară, fără prejudecăți, a acestor consecințe reprezintă, după părerea noastră, **una din obligațiile morale mari ale celor care se ocupă de viitorul țării față de oameni și mai ales față de generațiile tinere**. Nu trebuie uitat că cea mai mare parte din populația activă a țării noastre și cu atît mai mult tineretul n-a avut cum să cunoască varie-

tatea efectelor proprietății private asupra condițiilor de trai. Este imperios necesar să fie cât mai bine cunoscute implicațiile mari și mici ale măsurilor ce se întreprind în prezent, mai ales cînd acestea modifică structural societatea românească, pentru a evita stările de perplexitate, decepțiile ce ar putea să apară în viitor, și a contura cât mai exact cum va trebui procedat pentru a diminua consecințele negative și a le amplifica pe cele pozitive. Idealizarea, fără rezerve, a viitorului conceput pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție este dăunătoare pentru formarea caracterelor, pentru pregătirea celor ce vor trebui să facă față întregului ansamblu de situații și de aspecte contradictorii ce vor apare. Bineînțeles, în acest efort, în scopul de a evita fenomenul demobilizării, nu trebuie ignorate și nici măcar minimalizate consecințele pozitive ale privatizării.